

BROEKER BIJDRAGEN

UITGAVE VAN DE VERENIGING "OUD BROEK IN WATERLAND"

Verschijnt 2 tot 4 maal per jaar
Wordt aan de leden gratis toegezonden

Nr. 16 (juni 1978)

Gehele of gedeeltelijke overname van
de inhoud slechts na goedkeuring.

Copyright. Redactie-adres :
De Erven 26, Broek in Waterland

De drooglegging van de drie waterlandse meren

Dit jaar, 1978, wordt herdacht dat 350 jaar geleden de drooglegging van de drie Waterlandse meren na jarenlange inspanning tenslotte een feit was geworden. Naar verluidt wordt in de plannen ter viering van deze herdenking ook op allerlei wijzen aandacht geschonken aan de geschiedenis van elk der meren, en meer speciaal van de Broekermeer. Om andere plannen niet te doorkruisen en toch niet geheel achter te blijven wordt in dit nummer van de Broeker Bijdrage het artikel herdrukt dat W. van Engelenburg in 1928, juist 50 geleden, in de Provinciale Noord-Hollandsche Courant schreef over de jaren tijdens en direct na de drooglegging. De illustraties zijn van redactiewege toegevoegd.

De beide reeds lang verdwenen watermolens aan de Broekermeerdijk.

VOOR DRIE EEUWEN

DOOR

W. VAN ENGELENBURG.

I. *De droogmaking der Waterlandsche Meeren.*

Het was na den Troebeltijd. De sporen van verwoesting, door de Spaasche benden in Waterland achtergelaten, waren door den noesten vlijt en taaie volharding der bewoners nagenoeg geheel uitgewischt.

Tengevolge van een overeenkomst tusschen Edam, Monnikendam en Broek was de hoofdverbindingsweg te land met het steeds belangrijker wordende Amsterdam in goeden staat gebracht. Handel en scheepvaart der Waterlanders, die ondanks den oorlog waren voortgegaan zich te ontwikkelen, begonnen een ongekende vlucht te nemen.

Doordat dientengevolge een steeds grooter aantal ingezetenen zich voor korter of langer tijd uit hunne woonplaatsen verwijderden, werden overal in de dorpen in het laatst der zestiende eeuw vroedschappen ingesteld, met wie Burgemeesteren zich over belangrijke onderwerpen konden beraden, in plaats van, zooals tot nog toe was geschied,

3

Ingelanden in vrijen eigendom competeerende, dewelcke van lancksamerhandt, door 't afspoelen ende breken van de Landen daernaest gelegen, grooter sijn geworden", waarvoor echter door de eigenaars dier afgespoelde landen steeds werd bijgedragen in de belastingen, dat deze wateren sedert menschenheugenis door hen waren bevischt zonder eenige tegenspraak, en dat de Belmermeer was gelegen bij de vier hoofdsluizen in den Waterlandschen zeedijk, „tot dewelcke de voorsz meer uijtbrekende aderen is hebbende, sulcx dat het, buijten laag water wesende, ende de voorsz sluizen opengaande, deur de haastige toetreck van 't binnenwater doer de voorsz meer, hun landen door geheel Waterland bequaemelijck drooggemaakt en van de Noot van de binnenwateren bevrijt ende ontlast werden", terwijl bij droogmaking dier Meer deze ruime waterloop zou worden weggenomen. Mocht er ooit sprake ziju van 't bedijken der Meeren, dan zou dit slechts aan de Zes Hoofddorpen als eigenaars kunnen worden toegestaan.

De Staten schenen echter een andere meening te zijn toegedaan, want bij octooi van 18 December 1623 kregen Burgemeesteren en Regeerders van Monnickendam vergunning om de in de nabijheid van hun stad gelegen Belmermeer en het Bleijckmeertje te omdijken en droog te leggen, en het octrooi van

met de „gemene bueren", d. w. z. met alle gezinshoofden, die men daartoe placht samen te roepen.

Waterland had een nieuwe bladzijde van zijne geschiedenis opgeslagen. Welvaart volgde ondernemingszin op den voet, en met goed gevolg werd het land beschermd tegen de woelige wateren der Zuiderzee door behoorlijk in stand gehouden dijken.

Alleen de groote binnenmeeren bleven den bewoners een doren in het oog.

't Is waar, de vischrijdrom van Waterland was bekend, en zij leverde voor men'geen een bestaan op, maar aan den anderen kant waren die groote plassen met hun nijldigen golfslag een voortdurend gevaar voor de omringende landen, die steeds dieper werden ingevreten en weggeslagen.

De wensch om dat grondverlies te voorkomen, gepaard aan den lust om land te winnen, waren oorzaak, dat men plannen ging beramen tot droogmaking van de Waterlandsche Meeren.

Toen die plannen vasteren vorm aannamen bleek al spoedig, dat er verschillende groepen waren, wier belangen met elkaar in botsing kwamen.

Daar had men in de eerste plaats Burgemeesteren en Regeerders van de zes Hoofddorpen in Waterland, die in 1623 in een verzoek aan de Staten betoogde dat in Waterland „verscheijdene wateren lagen, haer ende derselven

4

26 Maart 1624 gaf eenzelfde vergunning aan die van Monnickendam, Ransdorp, Zuiderwoude en Broek ten aanzien van de Buiksloter- en Broekermeer.

De vergunningen werden verleend onder voorwaarde, dat de drooglegging binnen drie jaren zou zijn voltooid, en dat de octroijanten aan allen, die door deze drooglegging op eenige wijze zouden worden geschaad „behoorlijk contentement" zouden doen.

Er waren dus twee vergunningen verleend. Inmiddels was bij een overeenkomst van 15 Februari 1624 tusschen de besturen der vier betrokken plaatsen goedgevonden om „met malkanderen in aller minne ende vriendschap de Buicksloter-Broecker-Bleijker ende Belmermeeren met de appendentiën van dien te bedijken."

Bepaald werd, dat Monnickendam zou krijgen de helft van het land en de drie dorpen tesamen de andere helft; de stad zou hebben een Heemraad en drie Hoofdingelanden, der die dorpen elk een Heemraad en een Hoofdingeland.

Deze personen zouden uit de ingezetenen van Monnickendam benoemen een Dijkgraaf, Secretaris en Penningmeester. Salarissen en andere onkosten zouden gezamentlijk worden gedragen, en ook „'t geen met consent twee zijden, so van de stadt als dorpen voorschreven vereert sou worden aan eenige voortreffelijke heeren, sal van den geheelen hoop,

aan beide zijden evenveel, afgaan." Ook werd overeengekomen, dat de Hoofdingelanden zouden maken en onderhouden" soodanige bequame ende diepe Ringsloten al tot behoudenis van de scheepvaart ende coopmanschap verstaen zal worden te behooren".

Met de hiervoor genoemde „voortreffelijke heeren" worden bedoeld een groep van Amsterdammers, die, omdat Monnickendam en de drie dorpen finantieel niet krachtig genoeg waren, tot de combinatie toetraden, en die daarvoor o.m. het recht kregen om hunnerzijds drie hoofdingelanden te benoemen. Als vertegenwoordigers dier Amsterdammers vinden we genoemd: Gerrit Meerman, Johan van de Pol, schepen en Raad der stad Amsterdam, Hendrik Reaal Rijniersz, Frederic van Geel, Johan Webster en Fernandus van Schuijlenburg, kooplieden aldaar.

Men hoopte nu met het werk te beginnen. Het was oorspronkelijk de bedoeling van de ondernemers om voor gezamenlijke rekening de drie Meeren door één dijk te omringen en het water van het eene meertje in het andere te malen en tenslotte bij Monnickendam in de Zuiderzee af te voeren.

Maar dit betrekkelijk eenvoudige plan werd verijdeld door den hardnekkigen tegenstand van Waterland, hetwelk behoorde tot de belanghebbenden, die recht hadden op „behoorlijk contentement".

Wormer veel beter was dan die van Waterland, dat men hier 452 roeden zware plemp werken moest maken en dat voor de dijkagie het gebruik noodig was van 107 morgen 312 roeden oudland, waarvoor ook in de toekomst belasting moet worden opgebracht als te voren, dan zal niemand ontkennen, dat het droogmaken van de drie Waterlandsche Meeren een kostbare onderneming was.

En ware het nu met de werkzaamheden maar vlot verlopen. Doch men had allerlei tegenspoed. Een groot gevaar was de ligging der Meeren slechts een halfuur gaans van den Zeedijk en op een plaats geen vijf en twintig roeden verwijderd van twee sluizen in dien dijk, zoodat bij inundatie van Waterland de Meeren spoedig zouden volloopen en hare dijken en werken vernield werden. Dit gebeurde o.a. reeds in Maart 1626, toen „het geheel Lant van Waterland nog genoegzaam Plas ende gemeen met het water stonde", zoodat de ondernemers „deur lanchdurigheid van 't hooge binnewater aan oude werke niet alleen schade geleden hebben, maer hebben ook geen vordering kunnen doen tot 't maken van hare plempwercken, deurdien de Mas van 't Landt ondergelegen heeft, ende geen spijsse nochte sooden bekomen hebben kunnen werden".

Toch werden op den 12en Augustus 1626 in het stadhuis te Monnickendam

Waterland stelde den eisch — en men moest er in bewilligen — dat de drie meeren elk afzonderlijk zouden omdijkt worden. Dit maakte niet alleen de omdijking maar ook de bemaling oneindig veel kostbaarder. Want wat was het geval? Om de drie meeren, tezamen groot slechts 800 morgen, moesten nu ringdijken gelegd worden tot een gezamenlijke lengte van 5015 roeden en daarbij kwam, dat op elke meer — zoowel op het kleine Belmermeertje, slechts 150 morgen, als op de beide andere meeren — elk drie zware molens moesten worden gesteld, en daarenboven nog twee zeer zware molens, die het water in de Zuiderzee moesten brengen.

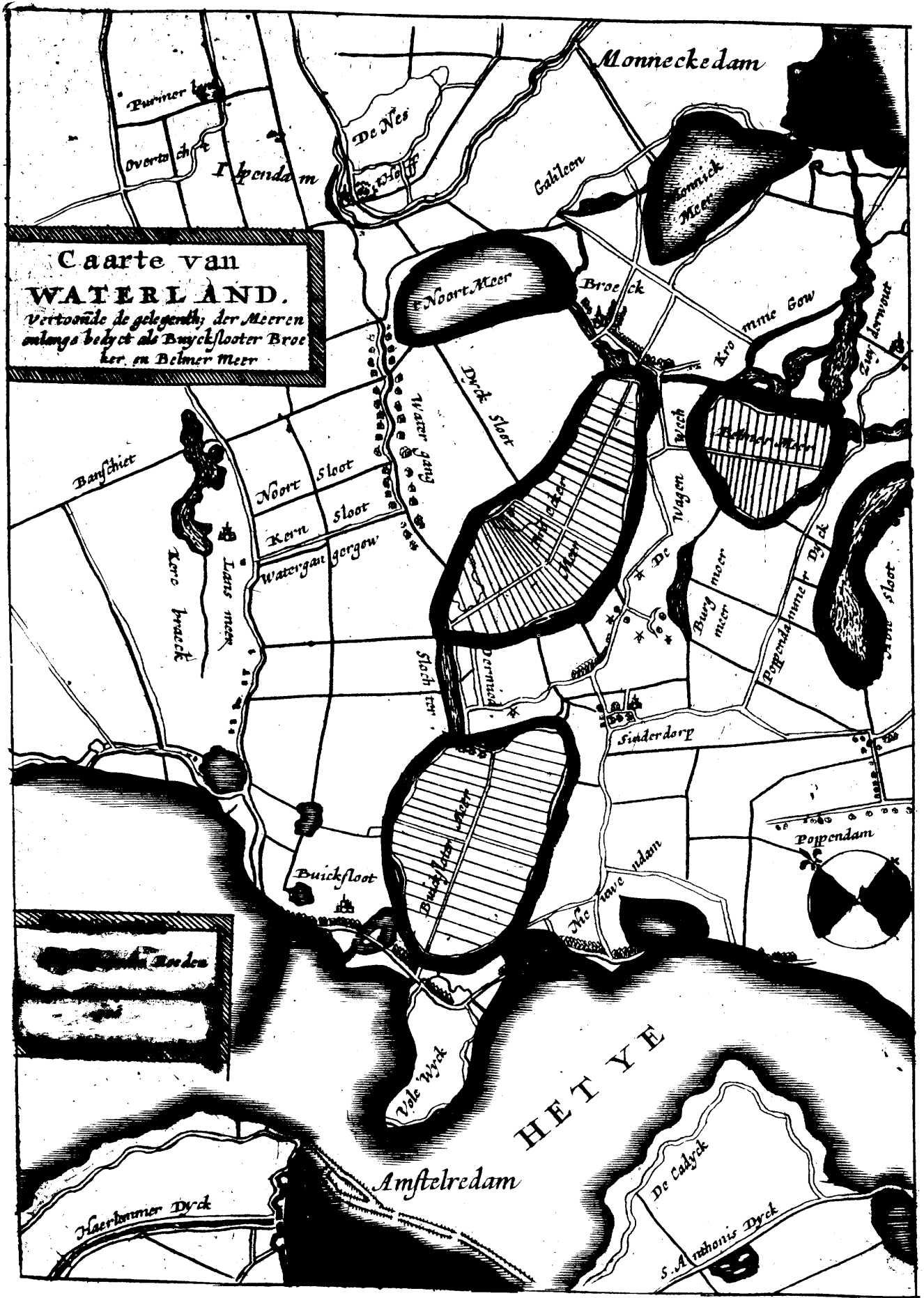
Om deze drie kleine Meeren, tezamen 800 morgen groot, moest dus evenveel dijk gelegd worden als om de Wormer, die 1800 morgen, en bijna evenveel als om de Purmer, die 3000 morgen oppervlakte hebben. Voegt men daarbij de omstandigheid, dat de 800 morgen der Waterlandsche Meeren moesten worden bediend door elf molens, terwijl voor de Wormer met twaalf en voor de bijna viermaal grootere Purmer met vijftien molens kon worden volstaan, dan is het duidelijk, dat de eisch van Waterland de exploitatiekosten zeer aanzienlijk verhoogde.

Neemt men daarbij dan nog in aanmerking, dat de grond van Purmer en

„seeckere Cavelingen gronts ende waters, gelegen in de Buijcksloter-Broecker ende Bellemermeeren" door de octroijanten verkocht, in kavelingen van tien morgen, en in drie gelijke termijnen te betalen, te weten: een de de part met den eersten omslagh, een derde part op Vrouw-Lichtmis eerst komende, ende 't resteerende derdepart op S. Jacob anno 1627".

Men ondervond echter nog allerlei tegenslagen. De negen molens in de Meeren moesten dikwijls stilstaan, omdat zij meer water in Waterland brachten, dan de beide groote molens bij Monnickendam konden uitmalen; dit veroorzaakte weder vertraging in het werk, dat reeds bemoeilijkt werd doordat de bodem zeer „licht, darrich ende veenich" was, en de zwaarte van den dijk „de Mas van 't Landt dede scheuren ende barsten" met het gevolg dat de dijk telkens inzonk en er moeilijk te stoppen wellen ontstonden.

De Werkbazen, die het droogleggen van de meeren hadden aangenomen, legden dientengevolge het bijltje er bij neer; anderen deden zich niet op, zoodat men de werken in daggeld moest doen uitvoeren. De ondernemers werden haast „moedeloos ende 't einde raed", de kosten beliepen ongeveer vierhonderd gulden per morgen; dat was de grond nauwelijks waard en er werd ernstig over gedacht de onderneming op te geven.

Zoover kwam het echter niet. De Staten van Holland en Westfriesland, die de bedijkers voor den tijd van vijftien jaren vrijdom hadden geschonken van alle gewone en buitengewone lasten voor de droog te maken landen verlengden die termijn bij resolutie van 15 Juli 1627 tot dertig jaren.

Toen werd het werk voltooid. Den 15 Juni 1628 werden in eene vergadering in den Doelen te Monnickendam, waartoe alle belanghebbenden waren geconvoceerd, „de alsnoch gemeene ende onverdeelde gronden bij lot ofte cavellinge gescheiden”.

Ten verzoeke van de Hoofdingelanden verschenen te dien einde aldaar de heeren Jacob Jansz. Mars en Adriaen Jacobsz. Baen, Schepenen van Monnickendam, ten wiens overstaan de verkaveling plaats had.

Nadat alle voorwaarden waren goedgekeurd, zijn alle de Billetten, soo van de Cavels als van de namen van de Ingelanden ten overstaan van de voorsz. Schepenen geopent, ghelesen ende gecollatoneert, ende daer naer toegerolt geslooten wesende, bij de voorsz. Schepenen geleijdt in twee eerde kannen, ende wel omgeschut, uijtdeweke deselve bij Mr. Sijmon Willemsz. Boonacker geswooren Landtmeter, met bloote armen zijn getrocken, ende in Schepenen handen gegeven, die deselve geopent ende opgelesen hebbende, zijn de cavels met de

11

drooggemaakte plassen gold, een gebied dus, eerst door de werkzaamheid van het waterschapsbestuur bewoonbaar gemaakt.

Het is o.a. wijlen prof. mr. S. J. Fockema Andreae, die in zijn „Bestuur van het Hollandsche platteland” er op wijst dat de dijksbestuurders zich daar al beteekenis hadden verworven en het niet gemakkelijk viel onder de jonge bevolking andere mannen te vinden, aan wie burgerlijk bestuur en rechtspraak konden worden toevertrouwd. In de Zijpe werd daarom elke heemraad ook tot schepen benoemd. Dit werd al spoedig als een vaste regel beschouwd. Ook het haljuwschap en het dijkgraafschap werden in één persoon vereenigd. En de bestuurders hielden hunne twee functies niet zorgvuldig uit elkaar, zij noemden zich veelal „haljuw en schepenen van de Zijpe, representeerende mede dijkgraaf en heemraden”. Zij stelden dus hun burgerlijke taak op den voorgrond.

Gaf men in de Zijpe nog aan elken heemraad eene afzonderlijke aanstelling als schepen, in de Beemster sloeg men een anderen weg in. Daar waren in 1612 dijkgraaf en heemraden gemachtigd” alle transporten en hypothecatiën” te doen, en in 1614 om „recht en justitie te administreren naar de orde van den Lande in alle civiele en crimineele zaken”... Op de rechtsdagen van dijk-

namen soo aldaer getrocken, terstont daerna bij Jan Jansz. Pranger, secretaris van de Meeren ten Register gestelt.”

Het werk, dat volgens de voorwaarden, in de octrooien vermeld, in 1627 had moeten afloopen, doch dat door de hier gememoreerde tegenspoeden was vertraagd, werd dus door de verkaveling van 15 Juni 1628 met den gewenschten uitslag bekroond.

In datzelfde jaar vervaardigde de landmeter, Mr. Sijmon Willemsz. Boonacker de eerste kaart van de Waterlandsche Meeren.

II. De inrichting van het Bestuur der Waterlandsche Meeren.

Tegenwoordig is er scherp onderscheid tusschen waterschaps- en gemeentebesturen; en hare bevoegdheden worden streng gescheiden. Oudtijds werd dit onderscheid ook wel in het oog gehouden; in Zuidholland b.v. bestond dat onderscheid tusschen de colleges van dijkgraaf en hoogheemraden (waterschapsbesturen) en schout en heemraden (de dorpsbesturen, zorg dragende voor alle dorpszaken en rechtdoende in alle zaken, die daar niet aan een hooger gerecht waren opgedragen).

In Noordholland stond de zaak echter eenigszins anders, vooral daar, waar de waterschapsbesturen er het eerst waren, en ook wel moesten zijn, waar het

12

graaf en heemraden werden eerst behandeld alle rechtszaken tusschen den dijkgraaf en degenen, die hij had doen dagvaarden, en daarna alle andere zaken tusschen partijen, waarin de stijl en instructie van het Hof werden gevolgd.

Iets dergelijks vinden we ook in het Bestuur der Waterlandsche Meeren terug.

Omdat de drie Waterlandsche Meeren van elkander gescheiden, onder verschillende rechtsbannen lagen en toch te zamen in één contributie, en de onder een Dijkgraaf en de eenderleij Heemraden werden bedijkt, omdat het van 't grootste belang was voor Dijkgraaf en Heemraden te weten wie de verschillende gronden in handen had, verzochten zij, dat alle Opdragten, Transporten, Cessiën, Hypotecatiën, Verzekeringen, ende oock alle andere verlijen van de gronden ende respective portien in de voorsz drie Meertgiens gedaan ende gepasseert sullen werden voor Dijkgraaf ende Heemraden van dien.

Dit recht werd hen den 22sten September 1627 door de Staten verleend. Zoo vinden we dan Dijkgraaf en Heemraden en Hoofdingelanden in Monnickendam vergaderd om de meest uiteenlopende zaken te regelen. Zelfs de volgorde, waarin men ter vergadering zitting nam, was minitieuus vastgesteld. In de vergaderingen van Hoofdingelanden was een Hoofdingeland van Monnickendam voorzitter, naast dezen zat een Hoofdinge-

land van Amsterdam, daarna volgden weer een Monnickendammer en een Amsterdammer, de vijfde plaats was voor den Hoofdingeland van Ransdorp, de zesde voor die van Zuiderwoude, de zevende voor Broek, de achtste weer voor Monnickendam en de negende of laatste plaats voor Amsterdam, die dus aan de andere zijde naast den voorzitter plaats vond.

De dijkgraaf werd benoemd uit een door hoofdingelanden opgemaakt drietal, waaruit de Rekenkamer een keuze moest doen. Secretaris en penningmeester werden door hoofdingelanden direct benoemd. Alle drie functionarissen moesten echter burgers en inwoners van Monnickendam zijn. De heemraden werden door de hoofdingelanden gekozen uit tweetallen, opgemaakt door de betrokken stad of het dorp, waarvoor de vacature ontstond.

Het eerste werk van hoofdingelanden was: het vaststellen eener instructie, waaraan Dijkgraaf en Heemraden zich hadden te houden, nadat zij „tot de bedijking van de Meeren waren gecommiteerd”. Voorts werden instructies vastgesteld voor den penningmeester, den secretaris en de taxateurs van de landen, die ten behoeve van de dijkage zouden worden afgegraven. Voorts werd op 21 Augustus 1630 door Hoofdingelanden. Dijkgraaf en Heemraden „tot welstandt van de dijkage” een keur

geen vee in de sloten joegen, of beten of andere schade aanrichtten. Doode dieren mocht men niet laten liggen, doch moesten vóór zonsopgang begraven worden. Het plaatsen van bijenkorven mocht niet geschieden zonder toestemming van de eigenaars der zaailanden, waarin de korven werden neergezet. Waarden en waardinnen waren gehouden ten allen tijde voor de Politie open te doen, opdat deze de nachtverblijven en hunne eventueele gasten zou kunnen visiteeren, en zoo iemand in een „waertshuijs” of op het daar bij behoorende erf werd gekwetst, zóó dat er de dood op volgde, dan werd zoo'n waard uit zijne nering ontzet, behoudens de door hem te betalen boete. Het zij hier in 't voorbijgaan gezegd, dat alle overtredingen der reeds genoemde en nog te noemen bepalingen, werden gestraft met geldboete en andere straffen.

Niemand mocht in de Meeren komen wonen zonder bewijs van goed gedrag uit zijn vorige woonplaats, op gevaar van uitzetting; terwijl ieder die nog eenig vonnis te zijnen laste had, gevaar liep gevangen genomen te worden. Wie door „onordentelijk huijshouden” burengerucht veroorzaakte, werd voor de eerste maal acht dagen, voor de tweede maal een maand op „water en brood” gezet, en zou bij de derde maal „arbitrairlijk gecorrigeerd” worden. Tot nog toe was er sprake van algemeene politieaanre-

vestiging, waarin we kunnen lezen hoe uitgebreid de bemoeiingen waren van het Bestuur der Meeren, en hoe onderscheiden de onderwerpen waren, die hunne aandacht vroegen.

Inderdaad geven de 46 artikelen, die den inhoud daarvan vormen, een aardige kijk op de zeden en gewoonten van dien tijd.

In het eerste artikel werd geordonneerd, dat de Sabbath behoorlijk moest worden gevierd, en ook de Bededagen, tenminste tot des namiddags vier uur toe; dan mocht niemand in de herbergen drinken of „ghelagen setten”, werken, balslaan, klootschieten of „andere wulpsheijden” bedrijven. Zonder vergunning was het verboden aan de huizen in de Meeren te collecteeren. Uitvoerige voorschriften ter voorkoming van brandgevaar golden voor het maken van haarden, ovens en andere vuurplaatsen, en ook voor de schoorsteenen.

Uitdrukkelijk was het aan bazen, arbeiders en werklieden die in de Meeren werkten, verboden om wapenen bij zich te hebben „t sij halve ofte heele Spietsen, Roers, Pistolen, Rappieren, Pongiaerden ofte anderszins”.

Tappers, herbergiers, zoetelaars en al degenen, die met maat en gewicht omgingen, hadden behoorlijk voor geijkte maten en gewichten te zorgen.

Wie met een of meer honden in de Meeren kwam moest zorgen, dat deze

gelen; wat nu volgt was meer in het bijzonder bestemd voor de eigenaars en gebruikers der landerijen. Tweejarige „veeringhs” mochten niet los in het land loopen, doch moesten „geseelt” worden gehouden. Niemand mocht vee op zijn land laten loopen, tenzij dit behoorlijk door slooten of op andere wijze was afgescheiden van het daarnaast gelegen land. Schade door het vee aan anderen toegebracht, moest worden vergoed, terwijl het vee, dat schade aanbracht, mocht worden geschut, en niet aan den eigenaar werd teruggegeven dan na betaling van het schutgeld, te weten voor een paard drie, een os of koe twee stuivers, een schaap een stuiver en een varken tien stuivers.

Kwam er vee van buiten in de Meeren op den Ringdijk, dan zou de eigenaar van dat vee, behalve vergoeding van eventueele schade, moeten betalen voor een paard een os of een koe zes gulden, een vaers of hokkeling twee gulden, een schaap of een kalf tien stuivers, terwijl een „schuldig” varken geheel verbeurt zou zijn. Hengsten mochten in iemands land niet ongeboeid of ongebonden loopen. Wie geschutte beesten overbracht in eenig schut buiten de Meeren, zou daarvoor de eerste maal „ghemulcteert” worden, en de tweede maal boven een dubbele „mulcte” arbitrairlijk gecorrigeerd worden. (mulcte = boete.)

Wie eenden, ganzen of dergelijke wa-

tervogels hield, moest ze op zijn eigen land of in zijn eigen slooten houden. Het was niemand geoorloofd vruchten, aarde of zooden uit het land te halen of daarop aren te lezen, zonder vergunning van eigenaar of gebruiker. Huurders van huizen, landerijen of woningen in de Meeren mochten deze niet aan anderen onderverhuren zonder „consent, wille of te weten” van den eigenaar. De landhuurders waren verplicht het land behoorlijk en te geschikter tijd te beslaan, mochten het vee niet langer dan een maand na Alderheiligen in het land houden, tenzij na overeenkomst met den eigenaar van het land. Zonder behoorlijke huurcedul was het huren van land of een woning ongeldig; de huurders waren gehouden zich punttueel aan de bepalingen van het huurcontract te houden. De huurders of gebruikers der landerijen mochten zonder speciale schriftelijke vergunning van den eigenaar geen lijnzaad, mosterd, ajuin, wortelen of pinkster-naeckelpeen zaaien, noch teelen. Streng verboden was ook, dat de landgebruikers „eenige mest ofte stroo van haere beesten komende” van hunne hofstede „vervreemden, vercoopen ofte anderszins daerof te voeren.” Deze moest ten goede komen aan het land, dat bij de hofstede behoorde. Bij verwisseling van huurder was het den eersten huurder streng verboden zijn opvolger eenigen hinder te veroorzaken. De huur van zaai-

reparatie van 't verlett ende smerte van den ghequetsten”. Wie zich zelve of zijne goederen aan enig arrest onttrok kreeg daarvoor een zware boete, terwijl hij daarenboven zoowel in zijn persoon als in zijne goederen overal elders kon worden aangetast.

Ten einde „de Timmeragie” te bevorderen werd bepaald dat schulden wegens arbeidsloon en geleverde materialen preferent zouden zijn. Alle bewoners van de Meeren waren, desgevorderd, verplicht den dijkgraaf in zaken van Justitie te assisteeren en desnoods met paarden en wagens van dienst te zijn; zij zou dan daarvoor een billijke vergoeding ontvangen.

Aan bedelaars, landloopers en andere vagebonden was het verboden in de Meeren te bedelen of te overnachten terwijl omgekeerd aan de inwoners verboden was hen aalmoezen of nachtverblijf te verleenen. Om de twee of drie weken kon de Dijkgraaf daarnaar een onderzoek instellen. Voerlieden en huislieden met wagens beladen met zaad, hop, stroo, mest, hout, steen, kalk, turf en diergelijke, zoowel als alle „heerschappen” die reden met „Carossen, Coetsen, Callessen ende whagens” moesten tijdig voor elkaar op den weg uitwijken. Iemand, die door onachtzaamheid of onordentlijk of moedwillig rijden een wagen kwam om te smijten of op hol te brengen werd duchtig gestraft. Alle opgelegde

landen expireerde zoodra in het laatste huurjaar de vruchten van 't veld verwijderd waren of verwijderd behoorden te zijn. De huurders moesten hun uitgeloopte pachtpenningen betalen zes weken na den verschijndag, op verbeurte van twee penningen op den gulden, zoo de eigenaar hem in rechten moest betrekken voor de eerste instantie, vier penningen van de gulden voor de tweede instantie en zes penningen voor de derde instantie, te rekenen over het bedrag waarvoor hij bij definitieve sententie zou worden veroordeeld. De huurder verbond voor de door hem verschuldigde huur alle goederen en al het vee, dat hij op zijne hofstede had gebracht.

Bepalingen van meer algemeenen aard waren weer de volgende: Het was verboden boomen uit te trekken „tot Meijen oft anderszins af te houwen, te snijden of te schenden oft om te halen”. Ook mocht men geen konijnen houden, anders dan in vaste besloten kooien of parken.

Alleen ingelanden met meer dan vijf morgen land mochten duiven houden.

Het vernielen of sloopen van landhekken, schoeiingen of bruggetjes werd zwaar gestraft, even als een ander te slaen, stooten ofte smijten ofte eenich Mes of Opstecker tegens iemand te trecken”. En wie iemand met een stok of steen of eenig ander wapen had gekwetst, moest niet alleen boete betalen, maar daarenboven „'t Meesterloon ende

boeten werden verdeeld tusschen den Dijkgraaf die daarvan twee derde, en den aanbrenger, die één derde kreeg. In de verkavelingsvoorwaarden van 1628 waren reeds uitvoerige voorschriften gegeven voor de ringdijken en hare bermen, voor wijdte en diepte van scheiding- en notslooten, voor wegen en wegslooten, bruggen, hekken en dammen, in één woord voor al zulke onderwerpen, als voor 't behoorlijk onderhoud van de drooggemaakte meren noodzakelijk waren.

